

BOUWHISTORISCHE VERKENNING

Adres: Oude Kijk in 't Jatstraat 65

Status: Beeldbepalend

Periode: veldwerk 11-3-2005

Onderzocht door: T. Tel., F. van der Waard, R. de Vries (veldwerk); H. Wierts (archiefontoerzoek).

Auteur: F. van der Waard

Datum: December 2005 Groningen, aangevuld mei 2009 met beschrijving winkel en kelder.

Opmerkingen: de winkel op de begane grond en de kelder is in 2008 bezocht.

Inleiding

Deze bouwhistorische verkenning is uitgevoerd in het kader van het project Bouwhistorische inventarisatie en verkenning van de binnenstad van Groningen. Dit is het eerste project in het kader van de cultuurhistorische inventarisatie van het hele grondgebied van de gemeente Groningen die tot doel heeft de cultuurhistorische kwaliteiten in beeld te brengen.

De bouwhistorische verkenning bevat een korte schets van de bouwgeschiedenis van het pand, een beschrijving van het interieur en het exterieur en een waardestelling. Het onderzoek richt zich in hoofdzaak op het gebouw zelf, waarbij in beperkte mate gebruik is gemaakt van schriftelijke bronnen en oud kaartmateriaal. De bouwgeschiedenis wordt daarom in hoofdlijnen weergegeven. Ook is het mogelijk dat achter voorzetwanden en verlaagde plafonds oudere constructies en interieur-afwerkingen verborgen zitten.

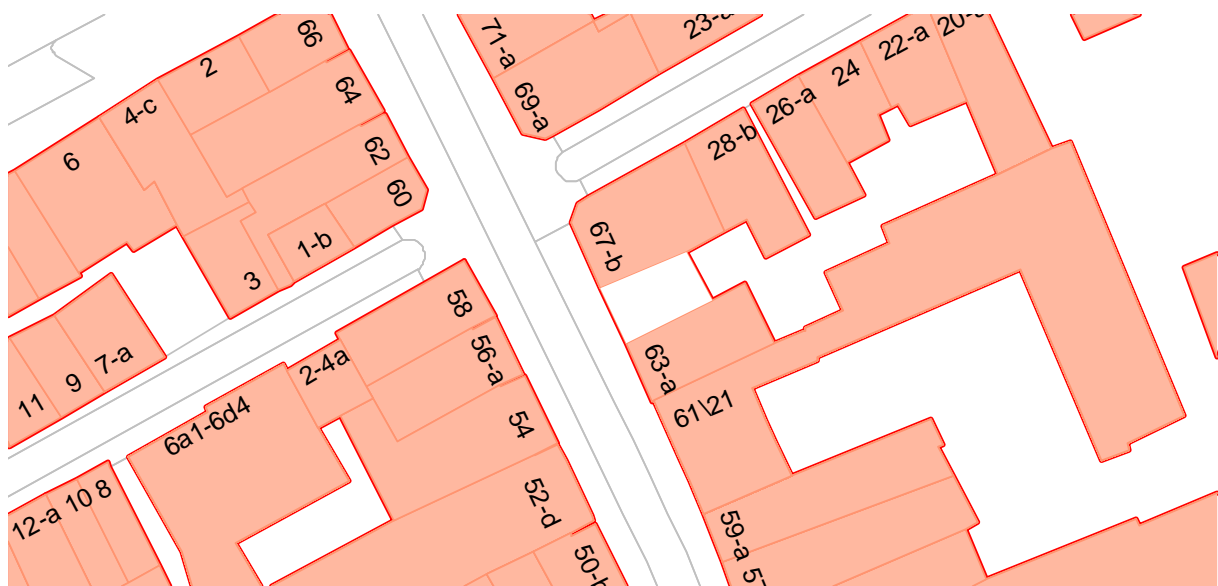
Voor het onderzoek van de bouwgeschiedenis is gebruik gemaakt van het bouwdoos van de dienst Ruimtelijke Ordening en Economische Zaken van de Gemeente Groningen.

SITUERING EN STRUCTUUR

Oude Kijk in 't Jatstraat 65 staat op een ondiep perceel (ca. 13 x 5,2 m) aan de oostzijde van de straat en is één huis verwijderd van de hoek Muurstraat / Kijk in 't Jatstraat. Aan de achterzijde is het via een steegje bereikbaar dat achter Muurstraat 28 langs gaat en dan naar het noorden afbuigt en tussen Muurstraat 26 en 28 in de Muurstraat uitkomt.

Het pand is een kort diep gedeeltelijk onderkelderd huis (circa 9,2 x 5,2 m) van twee bouwlagen met een zadeldak met voorschild. Achter het huis is een smallere achterbouw van een bouwlaag met een plat dak. Het pand heeft vermoedelijk geen druppelen en dat zou kunnen betekenen dat de beide zijmuren mandelig zijn.

De kaart van Haubois uit omstreeks 1643.

BOUWGESCHIEDENIS

Er zijn aanwijzingen dat het huis aanvankelijk als dwarshuis is gebouwd. Op de kaart van Haubois uit omstreeks 1643 wordt het huis op deze wijze weergegeven en telde twee bouwlagen met kap. Mogelijk dateren de eikenhouten en tot haanhouten vermaakte sporen uit de periode van het dwarshuis en zijn deze hergebruikt. Mogelijk zijn er nog resten van deze fase in de huidige gepleisterde voorgevel bewaard gebleven. Het dwarshuis kan uit de eerste helft van de 17de of mogelijks zelfs nog uit de 16de eeuw dateren. Het huis is in de loop der tijden een kwart slag gedraaid en veranderd van een dwarshuis met twee bouwlagen in een kort diephuis van twee bouwlagen. Bij die operatie zal de huidige naaldhouten sporenkap tot stand zijn gekomen waarin zoals boven gemeld, oudere elementen zijn hergebruikt. De datering van dit proces is lastig. De kap zou in principe nog uit de 17de eeuw kunnen dateren maar ook de 18^e eeuw kan niet uitgesloten worden.

Op het minuutplan van omstreeks 1830 heeft het pand min of meer de huidige omtrek met de smalle achterbouw zodat de draaiing in ieder geval voor die tijd heeft plaatsgevonden.

De kadastrale kaart van omstreeks 1643 met daarop aangegeven de moderne huisnummering.

In de tweede helft van de 19de eeuw kreeg het pand de huidige lijstgevel die van een blokpleister voorzien werd. Bij die gelegenheid zal men het zadeldak van een voorschild hebben voorzien. Ook een aantal interieurelementen op de verdieping zoals de in- en uitzwenkende vensterbanken en de stucplafonds tussen de balken van de voorkamer, de vensterbanken en een stookplaats van de achterkamer zullen uit deze tijd dateren. De voorgevel kreeg in de late 19de eeuw een houten winkelpui.

De achterbouw dateert in de huidige vorm uit het einde van de 19de eeuw, maar bestond al eerder op die plek.

Op een tekening uit 1933, die gemaakt is ten behoeve van het aanleggen van riolering, zit er een winkel in het voorste gedeelte van de begane grond. In het achterste gedeelte zit aan de linkerkant een kamer met een stookplaats in de linkermuur en een de rechterkant een gang. De gang loopt door in de achterbouw. Vroeger zal de gang vermoedelijk ook naar voren hebben gelopen. De trap bevond zich nog in de rechterkant van de winkelruimte. Op de verdieping was naast de overloop en de trap een voorkamer en een achterkamer met een alkoof onder de dwarse trap naar de zolder. Vooral de verdieping heeft deze indeling grotendeels bewaard.

In een latere periode heeft men de trap veranderd waarbij de opgang naar de bovenwoning vanaf de achterzijde bereikt kon worden.

BESCHRIJVING

Gevels

De voorgevel is een drie traveeën brede lijstgevel met twee bouwlagen en een mezzanino. De gevel is voorzien van een blokpleister.

De begane grond heeft een eind-19de-eeuwse houten winkelpui met de vernieuwde deur in het midden geflankeerd door etalages. Voor de hoekpenanten bevinden zich brede pilasters en bij de deurstijlen slankere pilasters. Deze zijn voorzien van kapitelen met gesneden bladwerk.

De verdieping heeft drie T-vensters met kozijnen met een duivejagerprofilering. Het raamhout is van recente datum. Ter hoogte van de bovendorpels bevinden zich vier ankers die ouder dan de 19de eeuw zijn. De mezzanino heeft drie lage vensters met tweedelige ramen. Ook hiervan is het raamhout vernieuwd. Alle vensters hebben een geprofileerde stucwerkornlijsting en een stucwerkkuif. De gevel wordt afgesloten door een houten kroonlijst.

De voorgevel dateert in deze vorm uit de tweede helft van de 19de eeuw maar de ankers suggereren een oudere kern en ook de pleistering kan op een oudere mogelijk 17de-eeuwse gevel duiden met bouwsporen die verborgen moesten worden.

De top van de achtergevel.

De achtergevel is een gepleisterde topgevel van twee bouwlagen waarvan de linkerhelft is ingebouwd door de eenlaagse achterbouw. De begane grond heeft aan de rechterkant een hooggeplaatst tweedelig venster. Op de verdieping zijn drie traveeën. In de linkertravee is een nieuwe deur geplaatst. Rechts zijn twee H-vensters met recente vernieuwde ramen. De kozijnen hebben toognagels en afgeronde profielen. In de top zit een vierkant vierruitsvenstertje.

In deze gevel zijn diverse oude ankers zichtbaar die de balklaag boven de verdieping en de kap aan de gevel verankeren. Een anker zit boven een venster waarvan de schieter voor het kozijn zit. Dit duidt erop dat de gevel oorspronkelijk een andere vensterindeling heeft gehad. Ook de pleister zal aangebracht zijn om oudere bouwsporen te verbergen. De gevel kan een 17de-eeuwse kern hebben.

plattegrond per bouwlaag

De begane grond is in gebruik als winkel en dit is een grote ongedeelde ruimte waarvan het vloerniveau achter een stuk hoger ligt dan voor. De winkel heeft een moderne afwerking, hier zijn geen bijzonderheden gesignaleerd. Onder het verhoogde gedeelte bevindt zich een half verdiepte kelderruimte. Deze ruimte omvat slechts een gedeelte van het verhoogde gedeelte. Links is een gedeelte ter breedte van ruim 1/3 gedeelte van het huis niet bereikbaar en of hier een kelderruimte onder zit is niet duidelijk. Rechts achter is langs de rechter muur een smalle niet bereikbare strook. De kelder is overdekt met een zware balklaag, afwisselend eiken en grenenhouten balken. Hierover ligt vloerhout dat tenminste van voor het midden van de 19de eeuw dateert. De keldervloer is belegd met plavuizen in halfsteens verband. De zijmuren van de kelder zijn gemetseld van forse stenen die een eventueel 16de of wellicht 17de eeuwse indruk maken. Een latere datering is niet geheel uit te sluiten. De structuur van de kelderruimte is relatie tot het huis erboven is onduidelijk. Wellicht is er een relatie met de situatie zoals afgebeeld op de kaart van Haubois toen er kennelijk nog sprake was van een dwarshuis.

De bovenwoning is vanuit de achterzijde bereikbaar. In het achterste gedeelte van de begane grond bevinden zich aan de rechterzijde de opgang en een steektrap naar de bovenwoning. De gang heeft een gipskartonnen plafond en de zuidelijke zijmuur is bekleed met een kraalschrotenbetimmering.

De verdieping heeft aan de rechterkant een smalle strook met daarin van voor naar achteren een smal voorkamertje (thans bij de ruimte ernaast getrokken), kasten, een overloop met trap een WC en een keukentje. Naast de smalle strook bevinden zich een voorkamer en een achterkamer met ertussen een steektrap naar de zolder. Aan de linkerzijde bevinden zich stookplaatsen.

De voorkamer heeft drie balkvakken met omstucte balken met daartussen stucwerkvelen met een omgaande lijst en middenmotief. De balkafstand bedraagt ongeveer 1,5 meter hart op hart. Tegen de linkermuur zit een schouw met rookvang met kroonlijst. Onder de kroonlijst is de schouw omkist en van behang voorzien. De kamer heeft in- en uitzwenkende vensterbanken ondersteund door consoles. De vensters hebben een geprofileerde omtimmering.

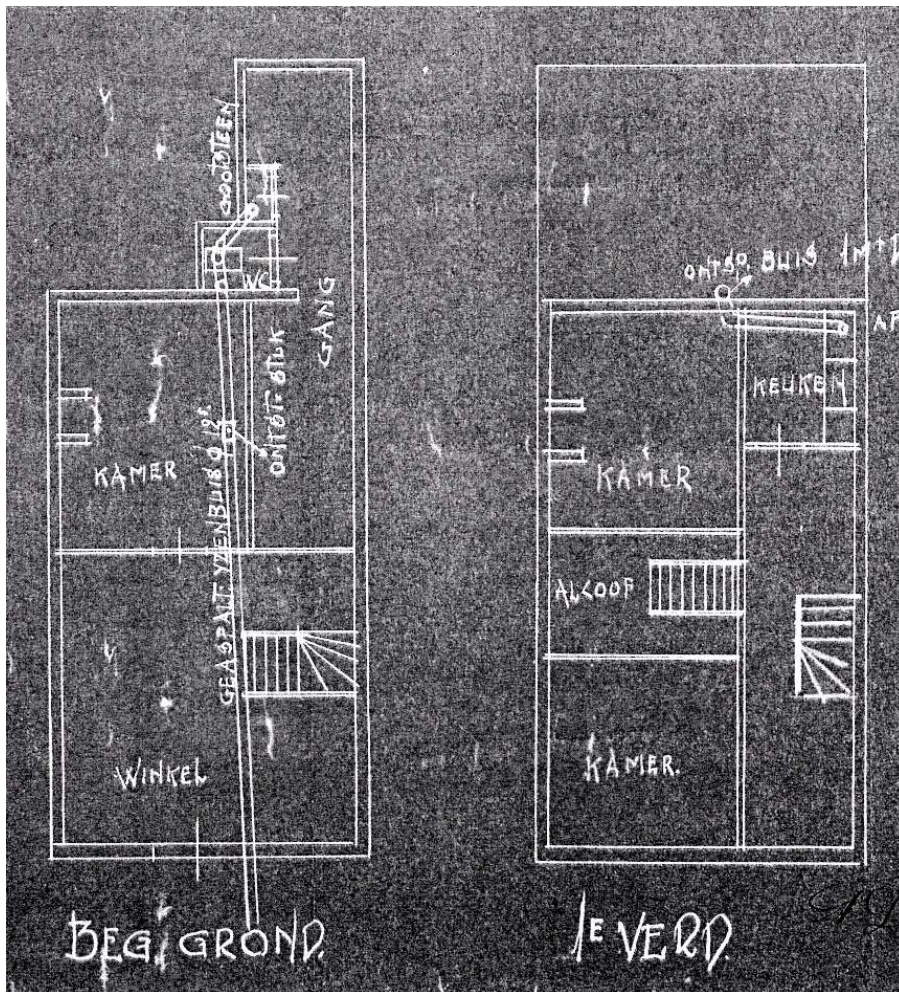
Het stucplafond van de voorkamer op de verdieping.

De achterkamer heeft een verlaagd stucplafond uit het eerste kwart van de 19de eeuw met een omlopende lijst en een rozet in het midden. Tegen de linkermuur zit een houten schouw met gesneden consoles en een rookvang met Korinthische pilasters die een kroonlijst dragen. Ernaast bevindt zich een muurkast. De achterkamer heeft houten vensterbanken uit het eerste kwart van de 19de eeuw met eenvoudige rechthoekige panelen.

De beide kamers en diverse kasten onder de trap zijn toegankelijk via 19de-eeuwse tweepaneeldeuren met bochtscharnieren. Om de deuren naar de kamers zitten geprofileerde omlijstingen.

De schouw van de achterkamer op de verdieping.

Plattegrondtekening ten behoeve van de aanleg van riolering uit 1933.

Kapconstructie

De kap bestaat uit naaldhouten sporenparen die elk steeds drie haanhouten hebben. Het onderste haanhout heeft vermoedelijk oorspronkelijk iets lager gezeten en is iets hoger geplaatst om meer staruimte te verkrijgen. Deze onderste haanhouten zijn afgetimmerd zodat er niet veel over gezegd kan worden. Het is niet geheel duidelijk of de kap een borstwering heeft daar het onderste gedeelte afgetimmerd is.

De grenen sporen (doorsnede ca. 9 x 10 cm) staan op 72-85 cm hartafstand en zijn behouwen. In de nok zijn de sporen halfhouts over elkaar gekeept. De boven twee haanhouten zijn over de sporen gekeept en met smeedijzeren spijkers vastgezet.

In de kap zijn eiken haanhouten (ca. 8,5 x 6,5cm / 8 x 7 cm) verwerkt. Hierbij gaat het steeds om het tweede haanhout. Driehoekige kepen in de deze haanhouten maken duidelijk dat het in feite vermaakte sporen zijn. Deze kepen bevonden zich oorspronkelijk op de plaats waar de sporen vroeger op de gebintplaten hebben gerust. Ook zijn er spijkergaten te zien die de plek van de vroegere panlatten aangeven. Overigens is opvallend dat deze haanhouten zwaar beroet zijn.

Op de bovenste haanhouten van de achterste sporenparen ligt een rondhouten regel waaraan een anker zit dat de kap aan de achtergevel verankert.

Een gedeelte van de kap heeft een behouwen rondhouten nokrib. Op de samenkomst van nok en voorschild bevindt zich een zeer eenvoudige makelaar. Het voorschild bestaat uit naaldhouten behouwen oplangen. Ook zijn er hier en daar horizontale rondhouten in de dakvlakken tegen de sporen aangebracht. Overigens zijn latten en 20ste-eeuwse beplating aangebracht.

Overzicht van de kapconstructie ter hoogte van de flieringzolder.

De indruk bestaat dat deze naaldhouten sporenkap nog uit de 17de eeuw kan dateren waarbij de hergebruikte tot haanhouten verwerkte eiken sporen uit een oudere kap afkomstig zijn (wellicht uit de fase van het dwarshuis).

DE ACHTERBOUW

De achterbouw is een smalle eenlaagse achterbouw met plat dak. In de hoek van de achterbouw en het voorhuis bevindt zich een WC.

De achtergevel en het achterste deel van de rechter zijgevel hebben metselwerk van een laat-19de-eeuws karakter. In de steens achtergevel zit een deuropening overdekt door een segmentboog. De deur zelf is recent vernieuwd. De rechter (noordelijke) zijmuur van de achterbouw is halfsteens gemetseld. Een deel van deze gevel ligt terug ten opzichte van het balkon erboven en bestaat uit recent metselwerk. De achterbouw dient thans als verbinding naar de opgang naar de bovenwoning.

In de achterbouw zitten twee ruimten achter elkaar. De voorste ruimte is bevloerd met 19de-eeuwse zwart-witte tegels in een ruitvormig patroon. Deze ruimte heeft een verlaagd plafond en een deurkozijn met geprofileerde omlijsting dat naar de tweede ruimte gaat. Een tweepaneeldeur met bochtscharnieren en geprofileerde omlijsting geeft toegang geeft tot de WC.

De achterste ruimte heeft een kraalschrotenplafond.

WAARDESTELLING

Oude Kijk in 't Jatstraat 65 heeft hoge monumentwaarde omdat de bouwmassa met vermoedelijk 16de- of 17de-eeuwse kern deel uitmaakt van een in aanleg 16de- en 17de-eeuwse percellering en bebouwing die nog redelijk bewaard zijn gebleven.

De bouwmassa met zijn steile kap en voorschild heeft positieve monumentwaarde omdat de laat-17de-eeuwse of 18de-eeuwse vorm met 19de-eeuwse aanpassing nog afleesbaar is. Daarmee heeft de bouwmassa evolutionaire waarde.

De voorgevel heeft als 19de-eeuwse lijstgevel met oudere vermoedelijk 17de-eeuwse kern positieve tot hoge monumentwaarde. Ook de eind-19de-eeuwse houten pui heeft belangrijke waarde. De achtergevel heeft positieve monumentwaarde omdat er vermoedelijk een oudere kern in bewaard is gebleven. Het casco heeft positieve monumentwaarde omdat het vermoeden bestaat dat elementen van een 16de- of 17de-eeuws casco bewaard zijn gebleven. Dit geldt in ieder geval voor de waardevolle vermoedelijk 17de-eeuwse naaldhouten sporenkap met hergebruikte oudere eiken onderdelen. Ook in de voor- en achtergevel zit zeer waarschijnlijk een oudere kern.

Het huis heeft met name op de verdieping enig 19de-eeuws interieur bewaard dat positieve monumentwaarde heeft zoals de stucplafonds tussen de balken van de voorkamer, de houten schouw in de achterkamer, in- en uitzwenkende vensterbanken.

AANBEVELINGEN

Bij eventuele verbouwingen is nader bouwhistorisch onderzoek naar het muurwerk en balklagen gewenst.

BIJLAGE

Uittreksel uit het bouwdoossier van de dienst RO/EZ van de gemeente Groningen.

Adres : **Oude Kijk in 't Jatstraat 65**
Bouwdoosnummer : B 3919
D.I.V. bezoek : 16 november 2004

1933

T. Diderich – Tiessens is eigenaresse van het pand. Zij krijgt een vergunning om het bestaande privaat in het gebouw te voorzien van een inrichting tot waterspoeling en de faecaliën en het huis- en hemelwater af te voeren naar het gemeenteriool. Het werk komt in 1934 gereed.

1953

Het pannendak en de goten van het gebouw zijn niet waterdicht en de gemeente verstuurt een aanschrijving aan de eigenaresse mevr Diderich – Tiessens. Aan de aanschrijving wordt gevolg gegeven.

1958

R. Steenmeijer dient een bouwaanvraag in voor het vernieuwen van de winkelpui. De vergunning wordt geweigerd op welstandsgronden. Een reclamelichtbak dient in overeenstemming te worden gebracht met de te wijzigen gevel, maar de aanvrager is hiertoe niet bereid a.g.v. de te hoge kosten.

1976

Het pand heeft achterstallig onderhoud (oa lek dak en lekkende goten).

1990

M. Bus krijgt toestemming voor het uitvoeren van werkzaamheden van ondergeschikte betekenis. Het betreft het herinrichten van de winkel en het verbeteren van het plafond.

H. Wierts